

SZAKVÉLEMÉNY

Fajó János (Orosháza, 1937. február 9. – Budapest, 2018. július 8.) képzőművész 45, azaz negyvenöt műalkotásának értébecsléséhez, az Optimum Úri 72. Ingatlanbefektetési Korlátolt Felelősségű Társaság számára.

Ez a dokumentum 57 számozott oldalból áll.

1. Hulló négyzetek, 1967

olaj, vászon, 120x100 cm

Kiállítva:

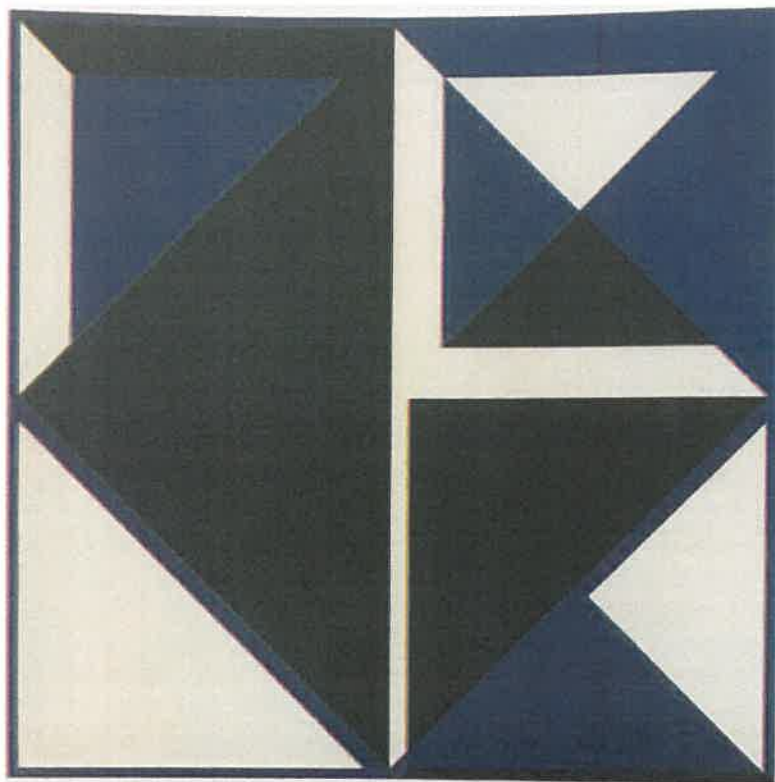
-Fajó János kiállítása. Budapest, Fényes Adolf terem, 1968. február - március, katalógus: 25.

-Fajó János retrospektív kiállítása. Budapest, Múcsarnok, 1990. január 11.- február 11. katalógus: szám nélkül

Reprodukálva:

-Fábián László: Kihívó geometria? Művészet, 1990. 1. 16. oldal

-Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 111. oldal

2. Háromszögek (Szalag), 1969–1989

olaj, vászon, 200x200 cm

Jelezve a vakrámán: HÁROMSZÖGEK 200x200 cm oil-vászon

Életműszám: 637.

hátdoldalon kiállítása cédula

Leltári szám: G/II/M/F151

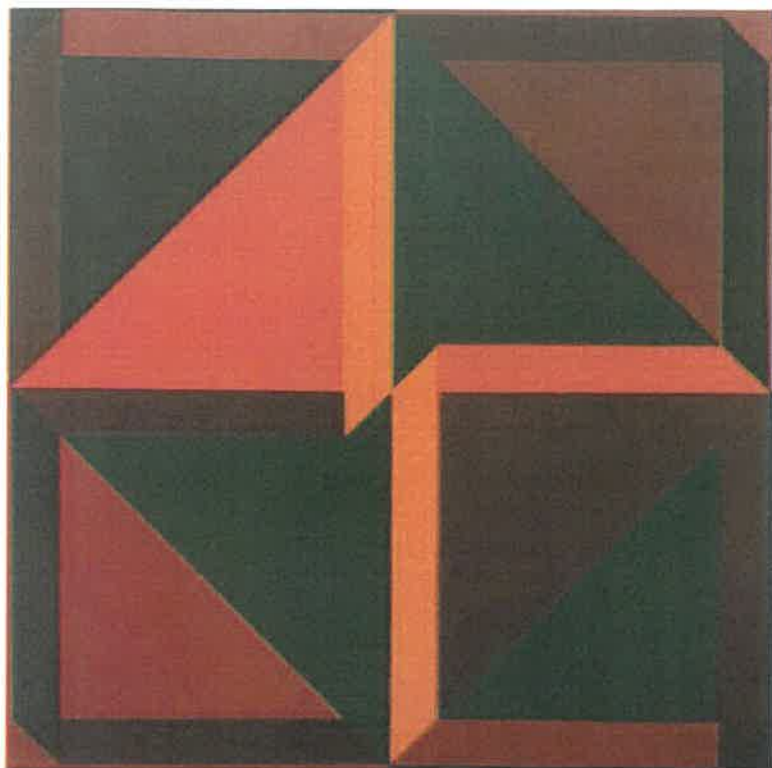
Kiállítva:

-Fajó János retrospektív kiállítása. Budapest, Műcsarnok, 1990. január 11. – február 11. katalógus: szám nélkül

Reprodukálva:

-Fajó János. Szerk.: Fajó János, Budapest, Vincze Kiadó, 1999. kép: 112.

-Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 115.

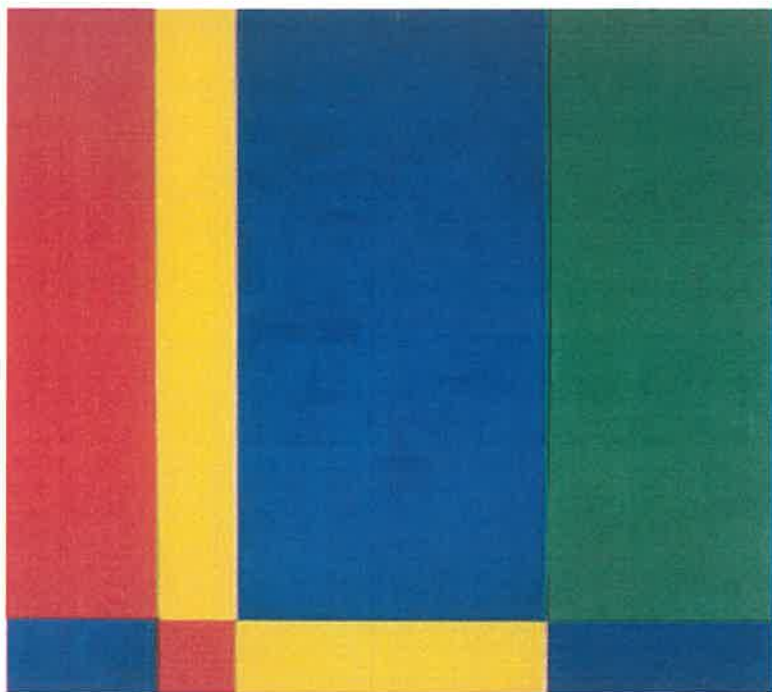

3. Háromszögek IV., 1995

olaj, vászon, 200x200 cm

Jelezve hátoldalon: FAJÓ J. Háromszögek IV. o. v. 200x200 cm 1995

Leltári szám: G/II/M/F153

4. Modul II. (25-ös modul), 1989

olaj, vászon, 225x250 cm

Jelezve a hátoldalon: fajó 1990

Jelezve a vakrámán: 25-ös MODUL 225x250 cm o. v. 1989

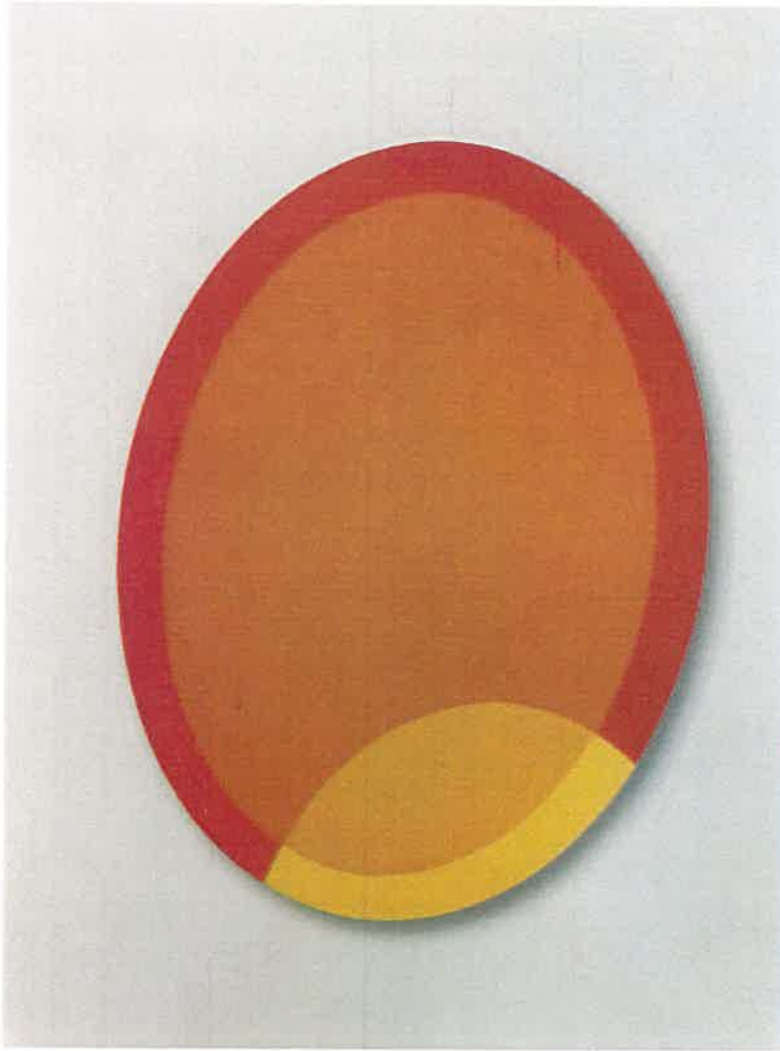
Leltári szám: G/II/M/F136

Kiállítva:

-Fajó János retrospektív kiállítása. Budapest, Műcsarnok, 1990. január 11.- február 11. katalógus: szám nélkül

Reprodukálva:

-Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 258. oldal

5. Sárga ellipszis (Ellipszis I.), 1993

olaj, fa, 138x103 cm

Jelezve hátoldalon: fajó '93

hátoldalon atteszt (Életműszám nélkül)

Leltári szám: Grafikaiműhely / B / F252

Reprodukálva:

-Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 228. oldal

6. Átlók, 1998

olaj, fa, 250x80 cm

Jelezve hátoldalon: Fajó J. Átlók II olaj-fa 1998 80x250 cm fajó '98; valamint 534. sorszám

Életműszám: 534.

hátoldalon atteszt

Leltári szám: G/II/M/F157

7. Cím nélkül, 1992

olaj, fa, 250x80 cm

Jelezve hátoldalon: fajó 1992 95/8 háta

Leltári szám: G/II/M/F156

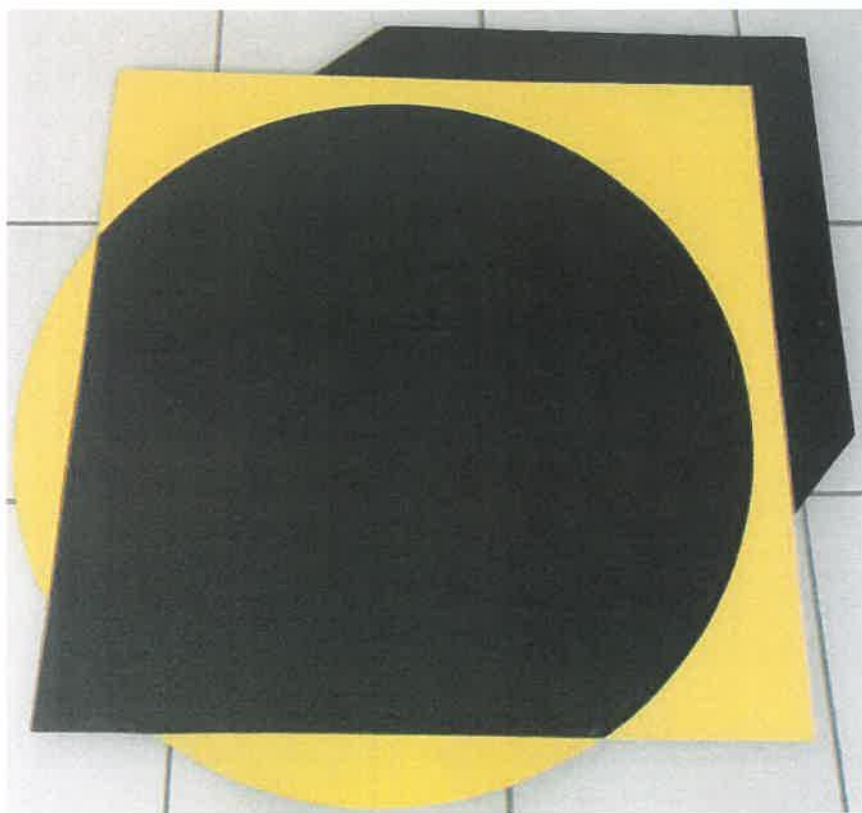

8. Feszültség, 1995

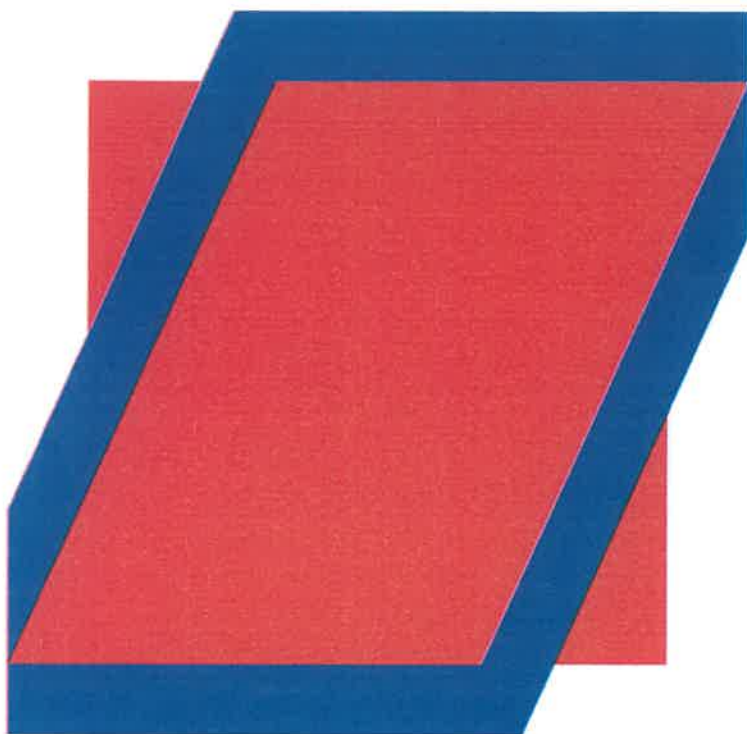
olaj, vászon, 177x280 cm

Jelezve a vakrámán: Fajó János 1995 177x225 cm olaj-vászon "feszültség"

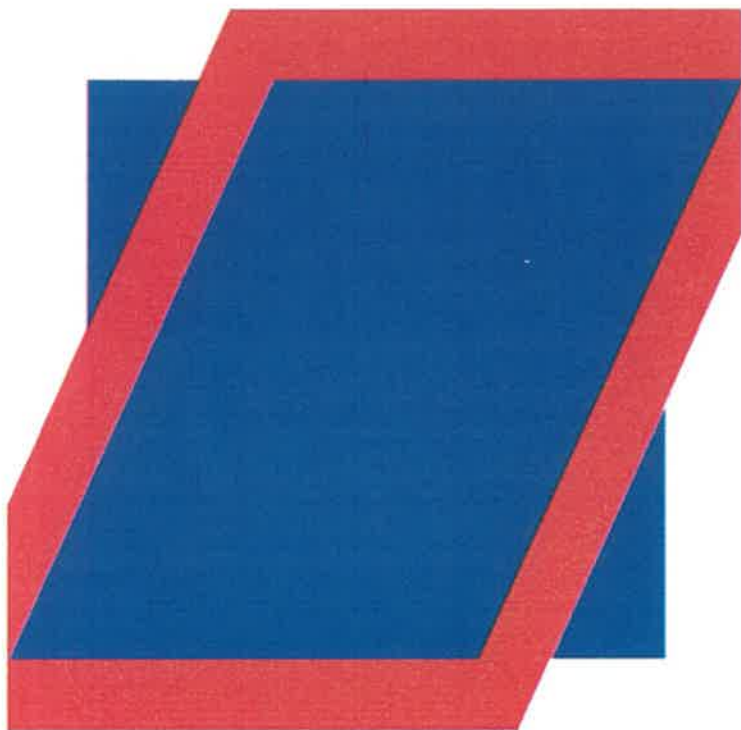
Leltári szám: G/II/M/F141

9. Szimultán formák, 1997
olaj, fa, 120x120 cm
Jelzés nélkül
Életműszám: 840.
hátdoldalon ateszt
Leltári szám: G/I/H/F96

10. Rombusz – Piros, 1997
olaj, vászon, 200x200 cm
jelezve hátoldalon Fajó '97
Életműszám: 93 ... (valószínűleg 6 vagy 8)
hátoldalon ateszt
Leltári szám: G/II/M/F138

11. Rombusz – Kék, 1997
olaj, vászon, 200x200 cm
Jelezve hátoldalon: fajó '97
Életműszám: 937.
Hátoldalon atteszt, kiállítási cédula
Leltári szám: G/II/M/F137

12. Visszahajló kör (ív és hasáb), 1998

olaj, fa, 250x51 cm

Jelezve a hátoldalon: fajó '98

Életműszám: 862.

hátoldalon atteszt

Leltári szám: G/II/M/F163

Reprodukálva:

-Fajó János. Szerk.: Fajó János, Budapest, Vincze Kiadó, 1999. kép: 130.

13. Szegmens, 1998.

olaj, fa, 165x115 cm

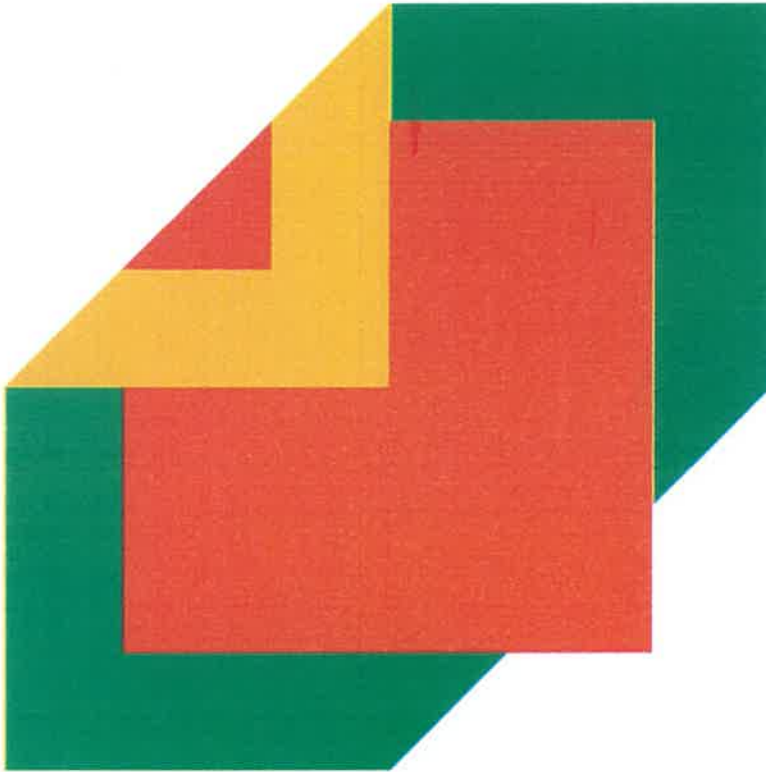
Jelezve hátoldalon: Szegmens 1998 165x115 cm Ész: 951

Jelezve a hátoldalon jobbra fent: fajó '98

Jelezve a hátoldalon balra középen: fajó'98

Életműszám: 951.

Leltári szám: G/I/f/F78

14. Négyzet és Rombusz II., 1998–2004.

olaj, vászon, 200x200 cm

Jelezve hátoldalon: fajó 2004. FAJÓ JÁNOS Négyzet és rombusz II. 1998-2004 olaj-vászon 200x200 cm

Émsz: 1272

Életműszám: 1272.

hátoldalon atteszt

Leltári szám: G/II/M/F/148

15. Kimozdulás (Cím nélkül), 1999.

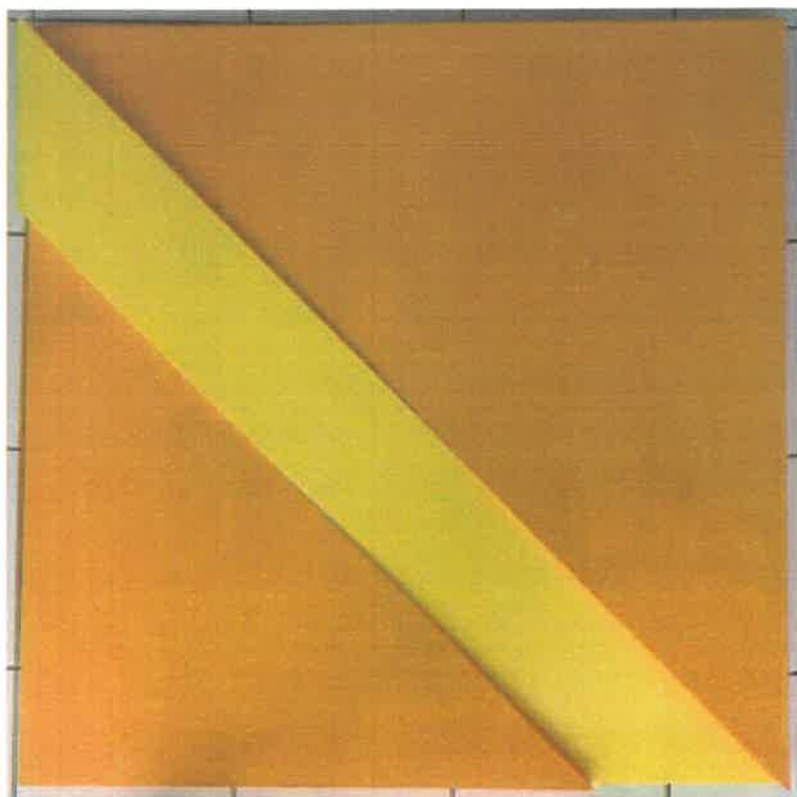
olaj, fa, 250x65 cm

Jelzés nélkül

Leltári szám: G/II/M/F150

Reprodukálva:

-Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 300. oldal

16.

Cím nélkül (Sárgák), 2001

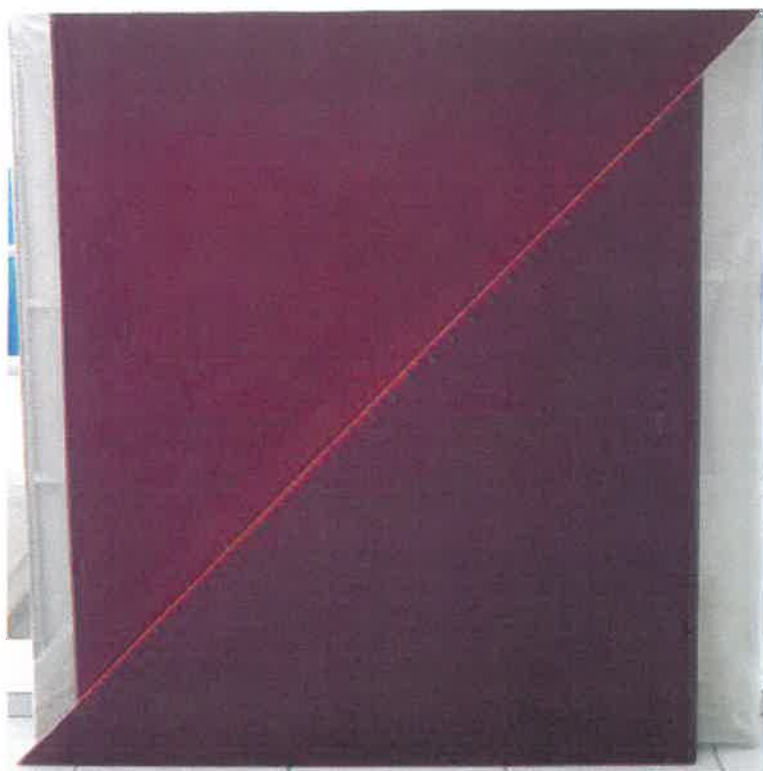
olaj, fa, 152x153x8 cm

Jelezve hátoldalon: Fajó János Sárgák, 2001 Olaj-fa 152x152cm Émsz: 1117.;

Jelezve a hátoldalon háromszor: fajó 2001

Életműszám: 1117.

Leltári szám: G/l/g/F85

17. Négyzet háromszög (Két háromszög), 2003

olaj, fa, 152x152 cm

Jelezve hátoldalon: fájó 2003

Életműszám: 1223.

hátoldalon atteszt

Leltári szám: G/II/K/F117

18. Kék piros, 2000
olaj, fa, 122x8,5 cm
Jelezve jobbra a hátoldalon kétszer: fajó 2000
Életműszám: 1107.
Hátoldalon ateszt
Leltári szám: G/I/g/F81

19. Körölelés, 2000

olaj, fa, 183x123 cm

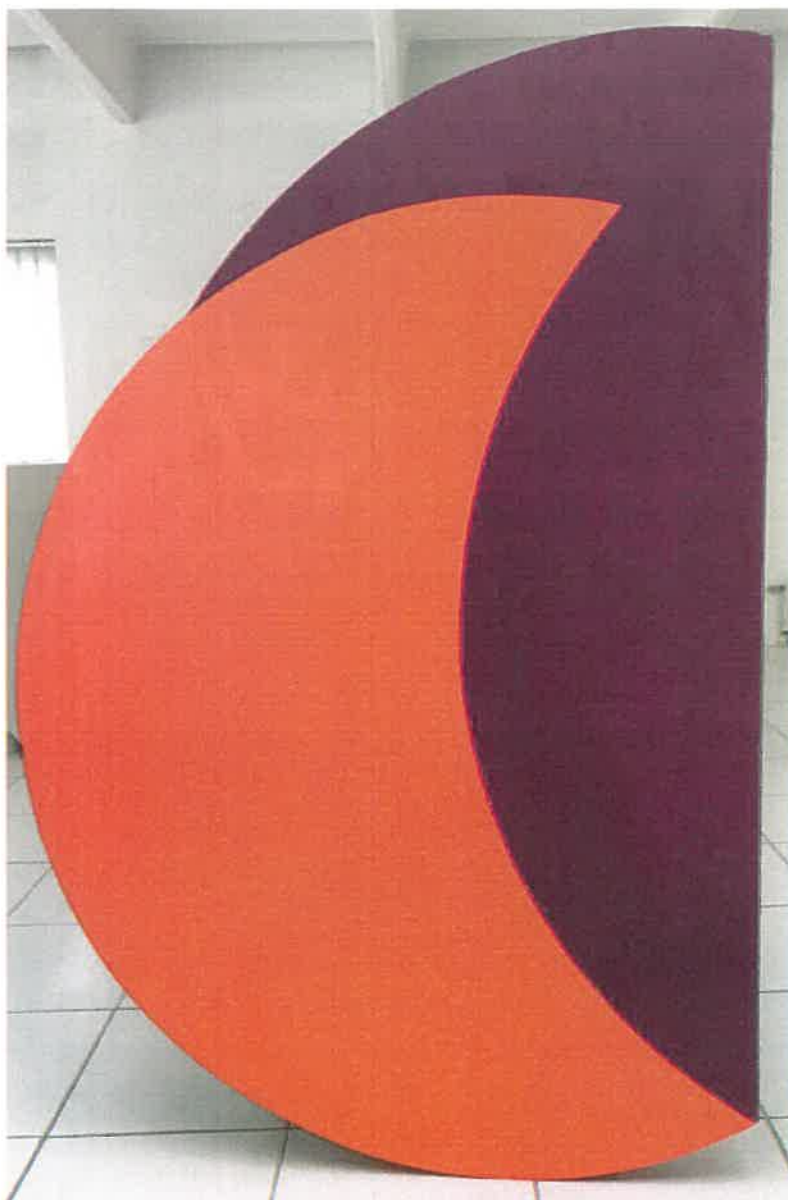
Jelezve a hátoldalon: Körölelés 2000 o.fa. Ész: 1029 183x123 cm fajó 2000

Életműszám: 1029.

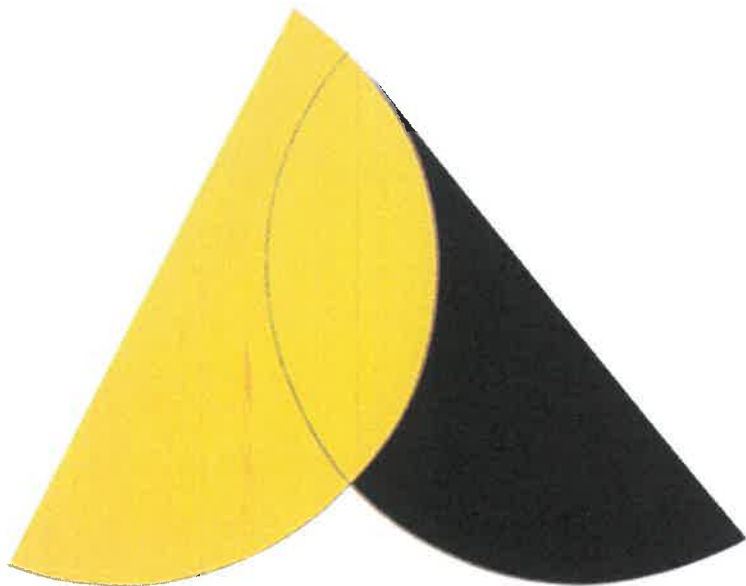
Leltári szám: G/II/M/F147

20. Sárga vonal II., 2007
olaj, fa, 150x88cm
Jelezve a hátoldalon: fajó 2007.
Életműszám: 1491.
Hátoldalon atteszt
Leltári szám: Folyosó/F199

21. Körbemetsződés, 2002
Olaj, fa, 183x116 cm,
Jelzés nélkül
Életműszám: 1255.
Hátoldalon atteszt
Leltári szám: G/l/a/F13

22. Két félkör, 2003

Olaj, fa, 137x150 cm

Jelezve hátoldalon: fajó 2003

Életműszám: 1227.

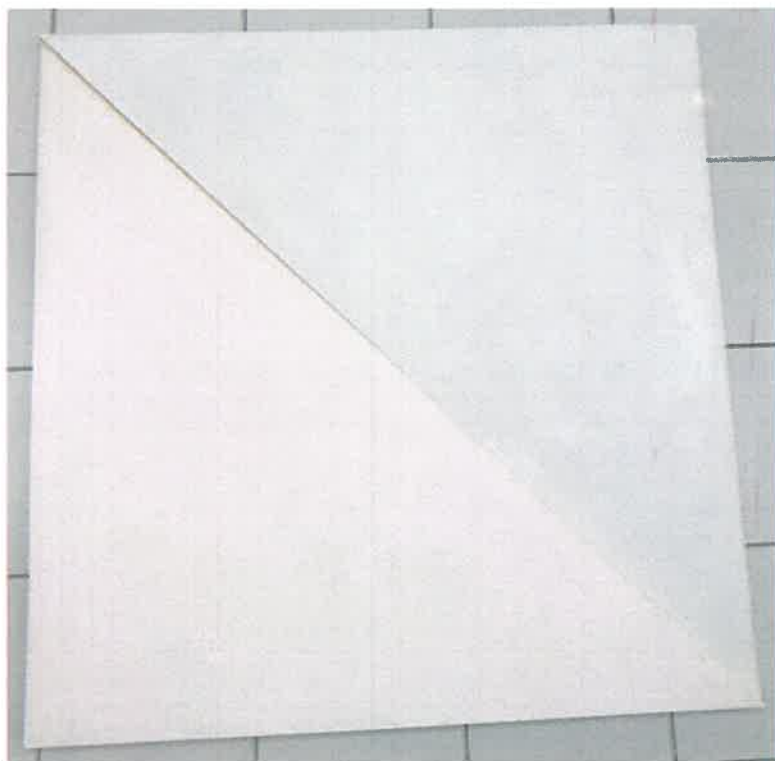
Hátoldalon atteszt

Leltári szám: Lakás/F225

Reprodukálva:

-Fajó János: Formáim, színeim, tereim 1998-2008. Budapest, Folpress Nyomda, 2008. 49. oldal

-Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 316. oldal

23. Két háromszög, 2003

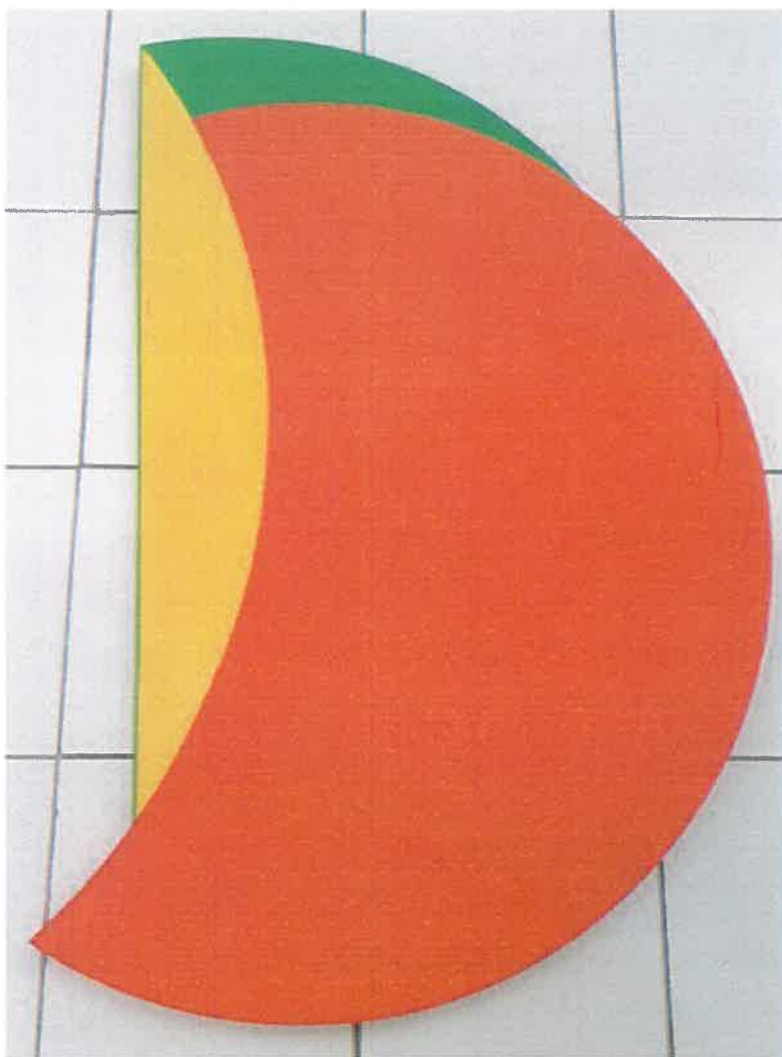
Olaj, fa, 152x152x8 cm

Jelezve a hátoldalon kétszer: fajó 2003.

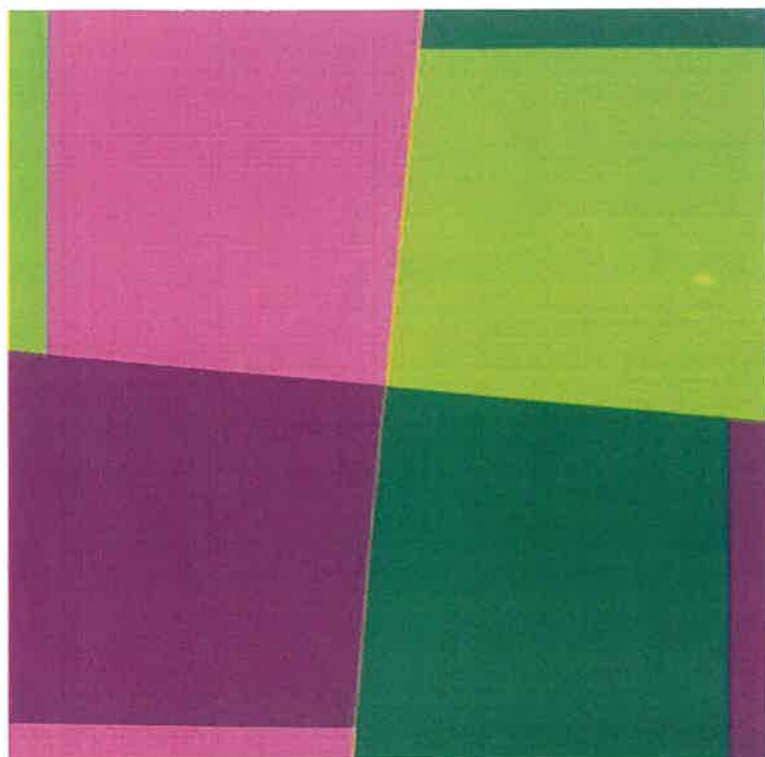
Életműszám: 1222.

Hátoldalon atteszt és kiállítási cédula

Leltári szám: G/F178

24. Kör rész, 2004
Olaj, fa, 151x110 cm
Jelezve jobbra hátoldalon: fájó 2004
Életműszám: 1261.
Hátoldalon atteszt
Leltári szám: G/II/J/F111

25. Síkosztás I., 2005
Olaj, vászon, 200x200 cm
Jelezve hátoldalon: fajó 2007.
Életműszám: 1461.
Hátoldalon atteszt, kiállítási cédula
Leltári szám: G/II/M/F149

26. Formák fedése, 2005
Olaj, vászon, 200x200 cm
Jelezve a vakrámán: fajó 2005.
Életműszám: 1301.
Hátoldalon atteszt
Leltári szám: F227

27. Ellipszis osztás (Ellipszis és részei), 2006

Olaj, fa, 143x88x5 cm

Jelezve a hátoldalon: fajó 2006

Életműszám: 1416.

Hátoldalon atteszt

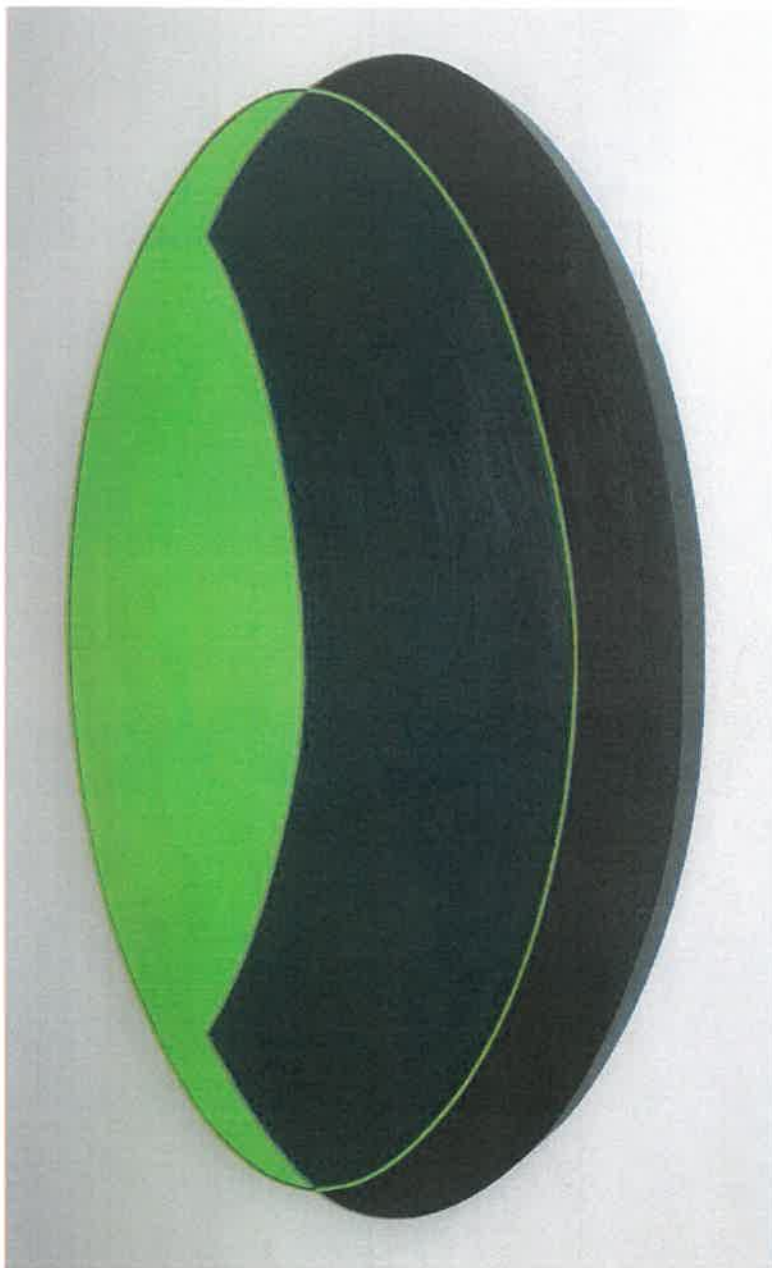
Leltári szám: Grafikaiműhely / B / F251

Kiállítva és reprodukálva:

-János Fajó Ellipse. Schreier von Metternich Fine Arts, Düsseldorf, 2007. július 6. - augusztus 30.
oldalszám nélkül (Ellipse teile, 2006 címmel)

Reprodukálva:

-Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 331. oldal

28. Ellipszis ív II., 2007

Olaj, fa, 121x84 cm

Jelezve hátoldalon: Ellipszis ív II., 2007 olaj-fa 121x84 cm É:1489

Jelezve a hátoldalon kétszer: fajó 2007

Életműszám: 1489

Hátoldalon atteszt

Leltári szám: Folyosó/F196

29. Ellipszis szeletek, 2007

Olaj, fa, 198x123x8 cm

Jelezve a hátoldalon: Osztott P. Olaj-fa 200x124cm

Jelezve a hátoldalon négyszer: fajó 2007

Életműszám: 1482.

Leltári szám: Télkert Folyosó / F310

Kiállítva:

-Mértankapszula. Békéscsaba, Munkácsy Mihály Múzeum, Jankay és Kolozsváry-Teván Terem, 2019.
január 22. – május 5.

Reprodukálva:

-Fajó János: Formáim, színeim, tereim 1998-2008. Budapest, Folpress Nyomda, 2008. 35. oldal

-Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 371. oldal

30. Kék belső II., 2008
Olaj, fa, 123x63 cm
Jelezve hátoldalon: fajó 2008.
Életműszám: 1509
Hátoldalon atteszt, kiállítási cédula
Leltári szám: Folyosó/F195

31. Cím nélkül, évszám nélkül
Olaj, fa, 190x117 cm, jelzés nélkül
Leltári szám: G/I/a/F9

32. Piros hasáb (Piros átló, 1996), 1998.

Olaj, fa, 250x50 cm

Jelezve hátoldalon: Fajó J. Piros hasáb 1998 Olaj-fa 50x250 cm fajó '98

Jelezve a hátoldalon: bekeretezett 529.

Életműszám: 529.

Leltári szám: G/II/M/F158

Reprodukálva:

-Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 285. oldal

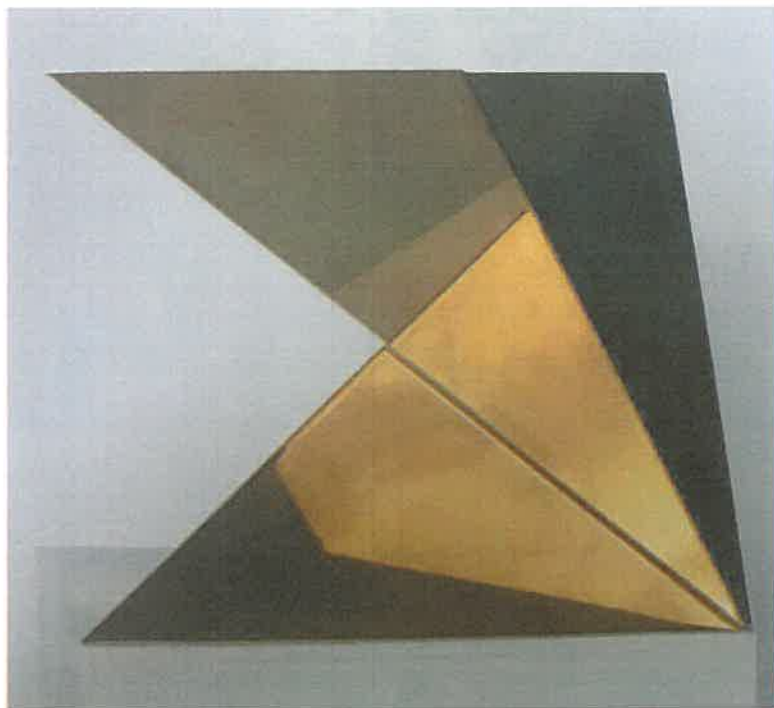
33. Dőlt forma, 1971
Aranyozott réz, 40x34x25 cm
jelzés nélkül
Leltári szám: SZ004

34. Feszített ellipszis, 2008
0,15 cm-es sárgaréz, 29x62,5x12 cm
Jelzés nélkül
Leltári szám: SZ001

35. Hinta-palinta, 2006
Sárgaréz, 32x31x23 cm
jelzés nélkül
Leltári szám: SZ019

36. Két négyzet, 1995
Aranyozott réz, 33x40x35 cm
Jelzés nélkül
Leltári szám: SZ007
Reprodukálva:
-Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 299. oldal

37. Perforált ellipszis, 2010
0,2 cm-es vörösréz, 50x11x12 cm
Jelezve a talapzaton: bélyegzővel beütött FJ
Életműszám: 1573.
talapzaton atteszt
Leltári szám: SZ083

38. Hullámpár, III. 1997.
Aranyozott sárgaréz, 80x16x16 cm
Jelzés nélkül
Életműszám: 972.
talapzaton atteszt
Leltári szám: SZ010

39. Hullámpár I., 1999
0,2cm-es sárgaréz, 72x11x11 cm
Jelezve a talapzaton: bélyegzővel kétszer beütve FJ
Életműszám: 879.
talapzaton atteszt
Leltári szám: SZ035

40. Cikk-Cakk I., 1997

0,2 cm-es aranyozott sárgaréz, 75,5x14,5x14,5cm

Jelezve a talapzaton: bélyegzővel beütve 6/2, majd átütve 6/8

Jelezve a talapzaton: bélyegzővel beütve FJ

Ész: 808-6/6

talapzaton atteszt

Leltári szám: SZ005

Reprodukálva:

-Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 296. oldal

41. Ellipszis felezés (Ellipszis I.), 2010.

0,2 cm-es vörösréz, 46x6x13 cm

Jelzés nélkül

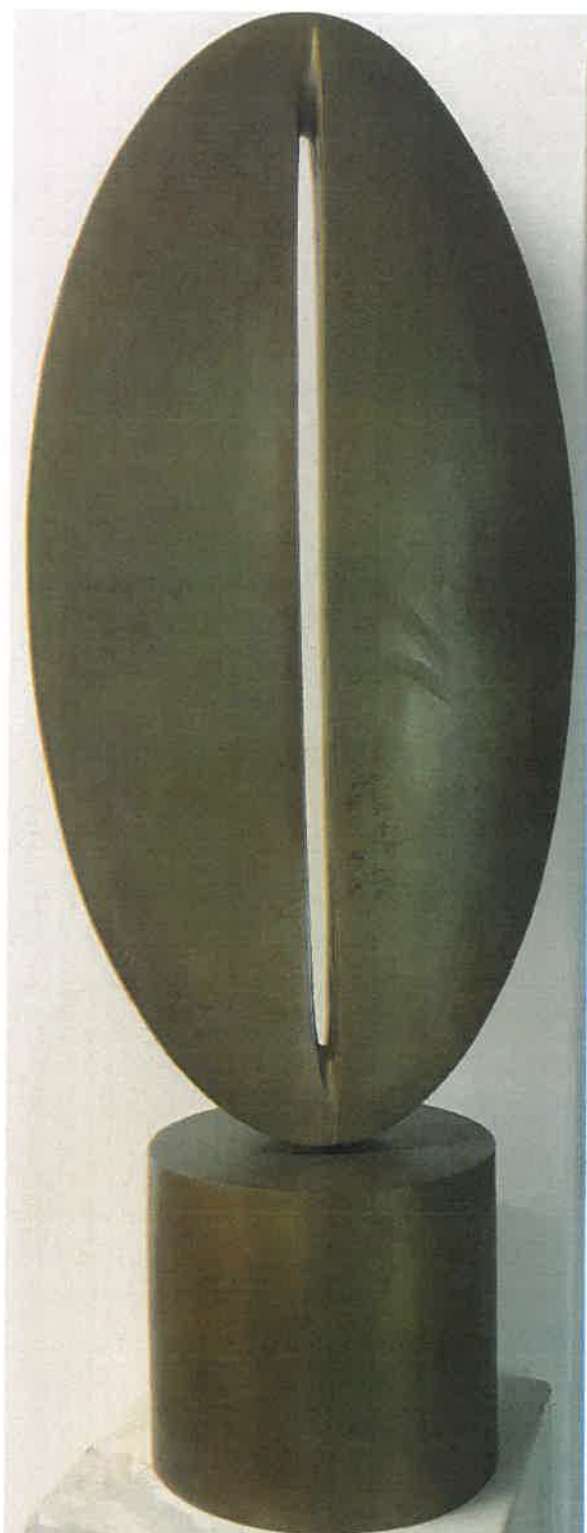
Életműszám: 1574.

Leltári szám: SZ082

talapzaton atteszt

Reprodukálva:

-Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 396. oldal

42. Ív pár I., 2002
Bronz, 60x7,5x5 cm
Jelezve a talapzaton: bélyegzővel beütve FJ
Leltári szám nélkül

43. Körtagolás, 2014

0,3 cm-es alumínium, átmérő 31x3 cm

Jelzés nélkül

Reprodukálva:

-Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 398. oldal

Leltári szám nélkül

44. Libikóka, 2002.
0,2 cm-es krómacél, 41x23x67 cm
Jelzés nélkül
Leltári szám nélkül
Reprodukálva:
-Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 314. oldal

45. Ívek, 2005.
Vörösréz 82,5x17x15 cm
Jelzés nélkül
Leltári szám nélkül

I. Fajó János helye a II. világháború utáni magyar és nemzetközi művészeti szcénában

A struktúraelvű és geometrikus törekvések a magyar művészettörténet talán legkoherensebb alkotói irányzata. A Kassák Lajos nevével fémjelzett *Tett* és *Ma* folyóiratok köré csoportosuló fiatal, progresszív művészgeneráció – Moholy-Nagy László, Bortnyik Sándor, Uitz Béla, Péri László, Mattis-Teutsch János – porondra lépése óta a nem-ábrázoló, geometrikus kísérletek megkerülhetetlen részét képezik a hazai kultúrtörténetnek. Hagyományához a 1930-as évek haladó gondolkodású fiataljain – Kepes György, Korniss Dezső, Trauner Sándor, Vajda Lajos – túl, a II. világháborút követő generációk, így az Európai Iskola, később pedig az IPARTERV generáció több képviselője is csatlakozott. Kassák Lajos szellemi örökségét és a konstruktivizmus magyar hagyományait ez utóbbi korosztályon belül a Budapesti Műhely tagjai képviselték a legnyíltabban, közülük is a legkövetkezetesebben Fajó János.¹

Fajó János szellemi példaképének az 1967-ben elhunyt Kassák Lajost tartotta.² A művész a „mester” munkáiból már 1965-ben kiállítást rendezett a Fiatal Művészek Klubjában. De nemcsak Kassák alkotói attitűdjé, hanem etikai hozzáállása is sokban befolyásolta saját elképzeléseinek kiteljesedését. Fajó önvallomásai nemegyszer Kassák profetikus hangvételében íródtak,³ alkotásai pedig a klasszikus avantgárd konstruktív törekvéseinek utópisztikus társadalomformáló ideáival, valamint a demokratikus alkotás szempontjainak figyelembevételével jöttek létre. Alkotó tevékenységét társadalmi tettként, akcióként értelmezte, a műtárgy pedig a társadalmi tér átformálásának közvetlen eszközét jelentette elképzeléseiben.⁴ Attitűdjére kiváló példa az általa alapított Budapesti Műhely tevékenysége, ahol a sokszorosított grafika, valamint a művészi igényű könyvtervezés a vizuális kultúra demokratizálását és a modern törekvések népszerűsítését szolgálta.⁵

A hazai tradíciók mellett az op-art, a minimal art és a neo geo irányzatai voltak hatással Fajó munkásságára. Képeinek kompozíciós alapelve a redukció, mely a természeti formák geometriai alapformákra való leszűkítésén és e redukált elemek variabilitásán alapult. Az egzakt formarendszer az alapszínekkel és azok variációival párosulva, harmonikus szín- és formavilágot, tiszta arányrendszert eredményezett művein. Szemben azonban a minimal art személytelen, modellező szemléletével Fajó megőrizte alkotásain a formakísérletek empirikus alapjellegét. A körből származtatott íves formavilág által mindig is meghatározó szerepet játszik például az érzékiség, valamint a játékosság a művein.

A kiterjedt grafikai tevékenységen túl Fajó elsősorban olajfestményeket, objektumokat és térplasztikákat készített. Kompozíciós megoldásai minden esetben a térkonstruálás lehetőségeit kutatták. Struktúrái – legyenek azok akár kör, hullám, ív, vagy épp négyzet és téglalap alapú geometrikus motívumokból épülő összetett alakzatok – a síkok áthatásából és a homogén színfelületek viszonylatából képeznek teret. Az egyes műfajok között egyfajta hierarchiát is felfedezhetünk a művész alkotásmódszerében. A sokszorosított grafikát általában a kísérletezés területének tekintette egy-egy téma kompozíciós és színvariációs lehetőségeinek feltérképezésében.⁶ De ugyanilyen átfedés figyelhető meg Fajó festményei és térplasztikái között. Olajképeinek erőteljes relief jellege számtalan esetben az adott

¹ A Budapesti Műhely 1975-ben alakul tagjai: Bak Imre, Fajó János, Hencze Tamás, Keserű Ilona, Mengyán András, Nádler István, valamint segítségükre volt Bánszky Pál és Fábíán László művészettörténész is.

² Szabó László: Beszélgetés Fajó Jánossal. In.: *Hatvanas Évek*. Budapest. Magyar Nemzeti Galéria, 1991. 172. – 173. oldal (kiáll. kat.)

³ Fajó János: Rögeszméim és eszméim rögei. In.: *Fajó János kiállítása*. Budapest, Kulturális Kapcsolatok Intézete, 1975. (kiáll. kat.)

⁴ Hajdu István: Interjú Fajó Jánossal. In.: *Művészet*, 1974. 12. 27–29. oldal

⁵ Fajó János bevezető szövege. In.: *A Színes Sokszorosítás Szerepe Korunk Vizuális Gondolkodásában* című kiállítás meghívója. Budapest, Józsefvárosi Galéria, 1976.; valamint lásd: Hajdu István bevezető szövege. In.: *Multiplivásár* című kiállítás meghívója. Budapest, Józsefvárosi Galéria, 1979.

⁶ Fábíán László: A festő kényszerpályája. Beszélgetés Fajó Jánossal. In.: *Életünk*, 1974. 4.; valamint lásd: Fajó János. Székesfehérvár, Szent István Király Múzeum. 1979. (kiáll. kat.)

téma háromdimenziós médiumban történő megvalósítását vonta maga után.⁷ Térplasztikái – a művész talán legkiérleltebb alkotásai – a konstruktivizmus hagyományait követve, az építészet felé nyitó műfaji megoldások.⁸

Fajó kiegyensúlyozott, egységes pályaképe kivételes jelenség a hazai kortárs szcénában. A konstruktivizmus tradíciói, valamint az IPARTERV generációra jellemző társadalmi érzékenység haláláig áthatotta művészetét. Oeuvre-je akárcsak a vele párhuzamba állítható Keserü Ilona, Nádler István, Hencze Tamás, vagy Bak Imre életműve mára klasszifikálódott. Ez ugyanúgy érvényes művészetének 1960-1970-es évekbeli időszakára, mint az ezredforduló környékén és az azt követően születő új periódusokra. Állandó résztvevője volt az idehaza, valamint a külföldön rendezett, a korszakot, valamint a II. világháború utáni geometrikus törekvéseket bemutató jelentősebb seregszemléknek. Alkotásaival nemcsak itthon, hanem Nyugat-Európában is komoly elismertséget vívott ki önmaga számára (lásd 1. melléklet).

II. A felajánlott művek

Az Optimum Úri 72. Ingatlanbefektetési Korlátolt Felelősségű Társaság számára felajánlott 45 alkotás (lásd a 1.-től 45. pontig terjedő műtárgylistát) Fajó teljes életművére kiterjedő válogatás. Két korai olajkép és egy térplasztika mellett, az 1990-es éveket 13 táblakép és 4 szobor, míg a 2000 utáni időszakot 25 alkotás reprezentálja. Műfaji szempontból az anyag elsősorban két médiumra koncentrál: egyrészt hagyományos táblaképre (27 db), valamint a térbe „kilépő” reliefekre (5db), másrészt pedig közép méretű térplasztikákra (13 db). A kollekcióban szereplő művek kvalitása is változatosságot mutat. Az anyagban nagyjából fele-fele arányban találhatók meg a közepes minőségű darabok, valamint az oeuvre értékeit magas színvonalon tükröző alkotások. Összességében a kollekció mind tematikai, mind műfaji, mind pedig a művész jelentősebb korszakait tekintve átfogó képet ad Fajó végtelenül gazdag életművének kvalitásairól.

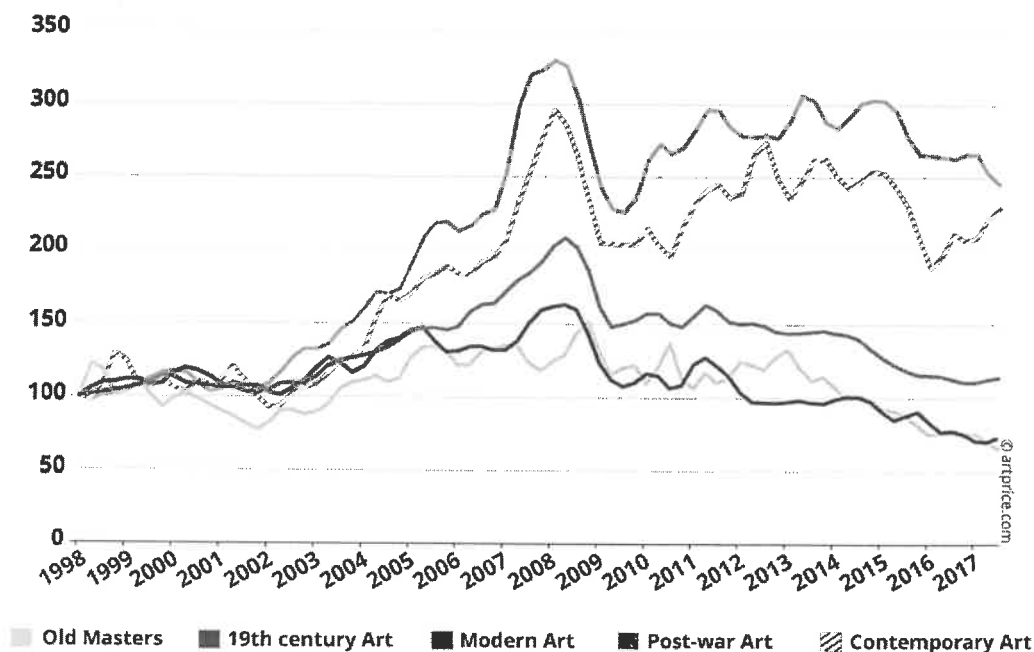
A művek állapota kielégítő. A korai alkotások esetében látható egy-egy kisebb lepergés, vagy apróbb sérülésnyomott a művek felületén, azonban ezek a hibák egy általános restaurátori beavatkozással könnyen orvosolhatók. A vászonképek vakrámái épek, stabilak. A vásznak feszítettek, azokon sem vetemedés, sem hullámosodás nem tapasztalható. Az 1990-es évek elejétől készült reliefek állapota koruknak megfelelő. Sérülésmentesek, sem lepergések, sem csorbulások nem láthatók azok felületein vagy élein.

III. A piaci környezet

2002-ig az 1945 utáni európai és tengeren túli művészet műkereskedelmi helyzete közel azonos volt a régi mesterek, a 19. századi, valamint a klasszikus modern korszakok megítélésével. Ekkor indult be az a folyamat, mely a II. világháború és a kortárs művészet felértékelődését hozta. Az elmúlt évek elemzéseit látva ma már biztosan kijelenthető, hogy ez a tendencia nem tekinthető piaci manipulációnak, sem egyszerű „divathullámnak”. **A befektetési célú vásárlások terén az elmúlt 15 év nyilvános eredményei az úgynevezett post-war és kortárs művészet hegemoniáját mutatják. Az Artprice.com által készített, a 2017-es első félévének trendmozgásait bemutató elemzése szerint ez a szegmens nagyjából háromszoros értéknövekedést mutat a 19. és 20. századi klasszikus modern alkotásokkal szemben.**

⁷ Fajó János: Plasztikáimról. In.: *Fajó János*. Budapest, Műcsarnok. 1990. 25. oldal (kiáll. kat.)

⁸ Hajdú István: Beszélgetés Fajó Jánossal. In.: *Művészet*, 1974. 12. 29. old.

Forrás: Artprice.com

Bár a tavalyi évben némi visszaesést mutatott a globális műtárgypiac forgalma, a II. világháború utáni időszak továbbra is tartja korábbi vezető szerepét. Amennyiben a piaci részesedés szempontjából nézzük a folyamatot, az összforgalom 52%-át tette ki a II. világháború utáni művészet, mellette 23%-kal állt a modern (főként 19. századi végi és a 20. század első felében keletkezett művészet), míg a régi mesterek forgalma összesen 13%-ot tett ki a 2016-os évben.⁹ Ráadásul, míg az antik és a modern művészeti piacon árcsökkenés volt tapasztalható, addig a kortárs művészeti szegmensben mintegy 4%-kal emelkedtek az árak.¹⁰

A 1945 utáni művészet népszerűsége több okra vezethető vissza. A műkincspiac befektetési célú vásárlásai szempontjából ez az időszak befolyásolható a legnagyobb mértékben, hisz itt még korántsem beszélhetünk kanonizált életművekről, iskolákról, tendenciákról és korszakokról, mint mondjuk a klasszikus modern, vagy éppen a 19. századi művészet esetében. E tekintetben a II. világháború utáni és kortárs művészet megítélése még formálható, alakítható, mely a piaci eredményekre is képes nagyobb „hatást” gyakorolni. Ez a napjaink művészetét jellemző sajátosság ugyanakkor kockázatokat is rejt magában, hisz egy életmű árfekvésének szinten tartása, növelése sokban függ az adott művész folyamatos szereplésén, nívós szakmai rendezvényeken – egyéni és csoportos kiállításokon, vásárokon – történő részvételein.

A 1945 utáni művészet népszerűségének azonban van egy ennél sokkal fontosabb oka. Az elmúlt néhány évtizedben a vizuális kultúrát alapvetően befolyásoló folyamatok játszódtak le a nyugati társadalomban. A változások szociális és társadalmi vetületei a művészeti érték nivelálódására is erőteljes hatást gyakoroltak. Ennek következtében a 19. és a 20. század első felének kulturális és társadalmi erőterébe született alkotások, életművek mai megítélése is rengeteget változott, amely

⁹ Dr. Clare McAndrew: *The Art Market 2017*. Basel, UBS–Art Basel, 2017. Magyarul ismerteti: portfolio.hu <http://www.portfolio.hu/befektetes/mutargy/a-vilag-mutargypiaca-2016-ban.247539.html>

¹⁰ TEFAF 2017 *Global Art Market Report*. Szerk.: Prof. Dr. Rachel A. J. Pownall, Maastricht, TEFAF, 2017. <http://1uyxqn3lzds2tytzj1asxmmpmpt.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2017/03/TEFAF-Art-Market-Report-20173.pdf> Magyarul ismerteti: portfolio.hu <http://www.portfolio.hu/befektetes/mutargy/mutargypiaci-trendek-erosodoben-a-muveszeti-vasarok-es-a-kortars-szegmens.246016.html>

nemcsak a nyugati-európai, vagy tengeren túli országokban, hanem – ugyan 10-15 éves késéssel – már hazánkban is jól megfigyelhető. Ezt a tendenciát az itthoni aukciós eredmények is alátámasztják. Az olyan iskolák és irányzatok, mint a naturalizmus, a szecesszió, vagy éppen Grasham-kör, Czóbel Béla, Rippl-Rónai József finomabb hangolású, kontemplatív szemléletű művészete a gyűjtők fiatal generációja számára egész egyszerűen avítottá vált. Helyettük az avantgárd erőteljesebb hangolású, a hagyományos művészeti műfajokat átértelmező életművek, alkotások ázsioja és értéke nőtt szembetűnő módon.

Erre a hangsúlyeltolódásra, tulajdonképpen a vizuális kultúránk radikális átalakulására – melyben központi szerepet játszanak az elmúlt 50 év kortárs jelenségei is – a kisebb magángalériák sokkal előbb felfigyeltek, mint a kísérletezgetésre egyáltalán nem fogékony másodlagos piaci résztvevők. A kortárs galériák visszanyúlva, az 1960-1970-es évek progresszív jelenségek még fellelhető nyomait, mára szinte teljes egészében begyűjtötték. A közeli múlt felvásárlása még napjainkban is tart. Magyarországon jelenleg az 1980-as és 1990-es évek termését kutatják fel, illetve pozícionálják a kortárs galériák.

A kortárs galériák aukciós házakkal szembeni lépéselőnyét a műkincspiac összforgalmának alakulása is jól mutatja. Hazai elemzések hiányában itt is meg kell elégednünk a nemzetközi trendeket összefoglaló kimutatásokkal. **A TEFAF 2017-es elemzésének egyik legérdekesebb megállapítása, hogy míg korábban az árverezőházak voltak a piac legerősebben növekvő, és a legnagyobb publicitást kapó szereplői, addig az elmúlt évben a magán- és galériás eladások erősödtek meg.** Míg a nyilvános aukciók forgalma 26%-os visszaesést könyvelhetett el 2016-ban, addig a műtárgykereskedők és galériák egy szolid, 3%-os növekedéssel zárták az évet. Ennek következtében ma már az utóbbi szektor teszi ki a műtárgypiaci forgalmának 57%-át.¹¹ **A folyamat eredményeképp a II. világháború utáni progresszív művészet prominenseinek jelentősebb alkotásai ma elsősorban nem a nyilvános árveréseken, hanem a kortárs galériák világában cserélnek gazdát.**

A fenti folyamatok 2015-től gyorsultak fel a hazai kortárs piacon. A 2000 évek elején még alig méltatott II. világháború utáni és kortárs művészet népszerűsége mára jelentősen megnőtt. A korszak kereskedelmében pedig már a magángalériás eladások dominálnak. Mindeközben a nemzetközi érdeklődés is egyre nagyobb a hatvanas-hetvenes-nyolcvanas évek magyar képzőművészete iránt, melyben ugyancsak kiemelt szerepet kap az IPARTERV generáció. Jellemző, hogy ezek mögött a nemzetközi sikerek mögött, már elsősorban a hazai kortárs galériák menedzsmentje áll. Ezt mutatja többek között Maurer Dóra 2019-es Tate Modernben rendezett életműkiállítása, illetve a párizsi Centre Pompidou kortárs gyűjteményébe nemrég beválogatott Nádler István alkotás (*Kék-Fekete*, 1968). A IPARTERV generáció nemzetközi integrálódását jelzi továbbá, hogy Fajó egy másik pályatársa, a szintén „budapesti műhelyes” Keserü Ilonától a New York-i Metropolitan múzeum állandó kiállításán látható egy alkotás, miközben a nagy presztízsű, londoni Stephen Friedman Gallery rendezett önálló tárlatot a művésznőnek 2018-ban. De Bak Imre nevére is felfigyelt a nemzetközi szcéna. Ezt bizonyítja, hogy a művész az angol fővárosban, a Mayor Gallery-ben rendezhetett szóló kiállítást ugyancsak 2018-ban.

A magángalériás aktivitások élénkülése, valamint az értékesítések számának megugrása mellett, az IPARTERV generáció népszerűsége a nyilvános aukciós piacon is szembetűnő. A hazai aukciósházak kínálatában évről-évre folyamatosan bővül a főként 1960 és 1990 közé datálható tételek száma. Ugyanakkor jelentős életműrekordok is születtek a tavalyi évben: a Virág Judit Galéria 2019 novemberi kortárs árverésén Nádler István *Kapcsolat, 1971* című műve 35 millió forintért került eladásra, míg Lakner László *Metamorfózis – egyszer, aztán, később / Várakozók (Példázat), 1964-1967* című festménye 42 millió forintért talált új gazdára.

¹¹ Lásd: TEFAF 2017 Global Art Market Report, i.h.

IV. Fajó János alkotásai köz- és magángyűjteményekben

a. Közgyűjtemények

Fajó művészetének kvalitásait és elismertségét jelzi, hogy alkotásai a Magyar Nemzeti Galéria, a Ludwig Múzeum, illetve a Kassák Lajos Emlékmúzeum mellett neves vidéki közgyűjteményekben is megtalálhatók. Így többek között a debreceni Déry Múzeum, a miskolci Herman Ottó Múzeum, a pécsi Janus Pannonius Múzeum, a Kalocsai Városi Képzőművészeti Gyűjtemény, a hajdúszoboszlói Modern Művészetek Múzeum, a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum, a sárospataki Képtár, a Szombathelyi Képtár, a vajai Vay Ádám Múzeum, illetve a győri Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum is rendelkezik ma Fajó-művekkel. Több alkotása osztrák, német, svájci, olasz, szlovák és lengyel művészeti intézményekben került, így például a bécsi Albertinába, a milánói Arte Struktúrába, az eisenstadt-i Burgenlandische Museumba, a szlovákiai Dunaszerdahelyi Képtárba, a berni Foundation Leschot-ba, a duisburgi König-Brauerei KG-be, bochumi Kunst Museumba, grazi Landesmuseum Joanneumba, a chelmi Modern Museumba, a poznani Nemzeti Galériába, a frankfurti Sammlung Credit Suisse-be, valamint a zürichi Kunsthalleba. Fajó művészetének közgyűjteményi jelenléte tehát nemcsak a hazai, hanem a nemzetközi közgyűjteményekben is számottevő.

b. Magángyűjtemények

Hasonló következtetés vonható le Fajó magángyűjteményekben található műtárgyállományáról is. Munkái nemcsak a jelentős hazai – többek között Vass, Nudelman, Rechnitzer, Szöllősi Nagy – Nemes, Gömör – kollekciókban, hanem neves külföldi magángyűjteményekben is nagy számban megtalálhatók. Ez elsősorban a művész önmenedzselő habitusának köszönhető, mely az idők során lényegesen hatékonyabbnak bizonyult, mint a vizsgált korszakban működő magángalériák tevékenysége.

A magyar kortárs művészeti piac ellentmondásosan fejlődött az elmúlt évtizedekben. Ennek elsődleges oka, hogy a napjaink művészete iránti igény csak csekély mértékben nőtt a rendszerváltozás utáni időszakban. A viszonylagos érdektelenség az elmúlt 40 év vizuális kultúrájának elmaradottságával magyarázható, mely nem kedvezett a jelen művészeti kérdéseire fogékony, szélesebb tömegbázisú közönség kialakulásának sem.

Ennek a sajátos történelmi helyzetnek a következtében az 1990-es valamint a 2000-es évek elején a kortárs művészet értékesítésének két jellemző stratégiája alakult ki Magyarországon. Az egyiket a kisebb magángalériák tevékenysége jellemzi, melyek hosszú távon, bizalmi alapon működő viszony kialakítására törekedtek a művészekkel, rendszeres bemutatkozási lehetőségeket, katalógusokat biztosítva a kiegyensúlyozott műkincspiaci jelenlét biztosítása érdekében. Számtalan esetben azonban – megbízható galériás híján – a művészek önmaguk kényszerültek a galériás által betöltendő menedzseri szerepkörébe. Ilyen alkotó volt Fajó János is, igaz a művész nem pusztán lelkiismeretes galériás hiányában, hanem a kassáki értelemben vett társadalmi aktusként kezelt alkotás-fogalom gondolatától vezéreltetve üzemeltette a Budapesti Műhelyt, valamint a Józsefvárosi Galériát. Fajó önmenedzselő tevékenységének és aktív szervező tevékenységének köszönhetően számtalan egyéni és csoportos kiállításon vett rész az elmúlt ötven évben (Lásd: 1. melléklet). Sikere nem csak e tárlatok számában, hanem az kiállításokat kísérő eladások nagy mennyiségében is jól lemérhető. A művész nagyjából 800 festményt és 600 kasszériás térplasztikát számláló életművéből mára 500 festmény, illetve 350 szobor maradt a Fajó Alapítvány kezelésében.

V. Értékbecslés

A II. pontban körülírt piaci tendenciák – nevezetesen a kortárs művészet, főként az IPARTERV generáció felértékelődése, valamint a magángalériás aktivitás és eladások egyre dominánsabbá válása – nyomán a

keresleti piac jellemzői érvényesek a Fajó-művek kereskedelmére. A művész halálát követően az életmű kezelését a Fajó Alapítvány vette át, mely egy 200 tételes elidegeníthetetlen törzsanyagot hozott létre a kezelésében álló alkotásokból. Az így fentmaradt mintegy 650 műből az alapítvány csupán jelentős gyűjtemények számára kíván a jövőben értékesíteni. Az eladásokból befolyt összegeket ugyanakkor kizárólag szakmai célokra, főként az életmű gondozására – kiállítások rendezésére, kiadványok publikálására, ösztöndíjak alapítására – kívánja fordítani. Ezeket az eladásokat jelenleg önállóan, illetve a Deák Erika Galérián keresztül folytatja az alapítvány. Utóbbi nemcsak budapesti bemutatótermében, hanem az Art Düsseldorfon is szerepeltette a művész munkáit 2018-ban. **A Fajó Alapítvány óvatossága és átgondolt kereskedelmi politikájának, valamint a Deák Erika Galéria kompetenciájának köszönhetően a Fajó-oeuvre egyben maradt részének gyors szétszóródásától nem kell tartani. A Fajó-életműre így – az alapítvány fennállásáig mindenképpen – a keresleti piac jellemzői maradnak érvényben.** Tehát a jelen értékbecslés alapját legpontosabban a Deák Erika Galériában értékesítésre váró alkotások kereskedelmi értéke jelentheti, melyet azonban bizonyos mértékben tovább árnyalnak a nyilvános, aukciós kereskedelembe született eladási árak.

Nyilvános árveréseken csak kis számban fordultak elő Fajó-alkotások az utóbbi hónapokban. A 45 tételes kollekció darabjaival párhuzamba állítható művek közül csupán három táblakép szerepelt a 2019-es magyar aukciós kínálatban.¹ Ezeknek a viszonylag kisméretű – 60x60 – 100x100 tartományba tartozó – az 1960-as és 1970-es években készült, közepes kvalitású alkotásoknak a vételára (aukciós jutalékkal terhelt leütési ára) egyaránt 2,6 millió forint volt. A hazai eredményekből leszűrhető alapvetően pozitív következtetéseket azonban árnyalja Fajó nemzetközi aukciós piacon mutatott teljesítménye: a londoni Sotheby's *20th Century Art: A Different Perspective* című anyagban helyet kapó – egyenként 8 és 12 millió forintos becsértére taksált – két, már komolyabb kvalitású alkotása közül egyike sem talált gazdára.²

A fenti szereplésekből egyértelműen leszűrhető, hogy a festő életművének megítélése ma még jóval kedvezőbb idehaza. Talán ezt felismerve döntött úgy a Deák Erika Galéria, hogy a művész nemzetközi pozíciójának javítása érdekében Fajó-alkotásokat idén áprilisban az ArtBrussels kortárs vásáron is szerepeltet majd. A 2019-ben hazai aukción felbukkant alkotások gyengébb kvalitása ugyanakkor azt is bizonyítja, hogy **a komolyabb, kiemelkedő jelentőségű darabok megszerzése lényegesen nagyobb erőfeszítést igényelnek a gyűjtőktől.** Fajó esetében ilyen művek ma elvéve a nemzetközi piacon, a Deák Erika Galériában, valamint a Fajó Alapítványban érhetőek el. Ennek a helyzetnek az értelmében a mostani értékbecslés alapját elsősorban a Deák Erika Galériában értékesítésre váró alkotások kereskedelmi árára kell helyezni, melynek figyelembevételével a fenti 45 darab, minden kétséget kizárólag Fajó János eredeti alkotásainak tekinthető műalkotás együttes értéke

¹ VIRÁG JUDIT GALÉRIA Háború utáni és kortárs művek aukció 12. tétel

Fajó János (1937-2018): Napraforgó (Párizsi sorozat), 1966-1967; Háttoldalon: Kompozíció (Cím nélkül), 2006. Olaj, vászon 90,5x90,5 cm Jelezve vakrámán: Fajó 1967. Napraforgó o.v. 90x90 cm

KIKIÁLTÁSI ÁR: 1 600 000 HUF - LEÜTÉSI ÁR: 2 200 000 HUF - BECSÉRTÉK: 3 000 000 - 4 000 000 HUF

VIRÁG JUDIT GALÉRIA (62.) Őszi aukció 107. tétel

Fajó János (1937-2018) - Szimultán formák, 1968. Olaj, vászon 60,5x60,5 cm Jelezve háttoldalon: 4xFajó-68

KIKIÁLTÁSI ÁR: 950 000 HUF - LEÜTÉSI ÁR: 2 200 000 HUF - BECSÉRTÉK: 1 500 000 - 2 500 000 HUF

DOBOSSY AUKCIÓSHÁZ Májusi kortárs aukció 125. tétel

Fajó János (1937-2018): Mélység (1970-es évek) 100x100 cm, olaj, vászon, jll.: Fajó

KIKIÁLTÁSI ÁR: 3 200 000 HUF - LEÜTÉSI ÁR: nincs adat - BECSÉRTÉK: nincs adat

² Sotheby's, 12 Nov 2019. London, United Kingdom, 20th Century Art: A Different Perspective, Lot number 31

Janos FAJO (1937-2018): Arrows, 1971. Oil/canvas, 173 x 200 cm

Hammer price: Lot not sold - Starting price: € 21,022 (£ 18,000) - Estimate: € 23,358 - € 35,037 (£ 20,000 - £ 30,000)

Sotheby's, 12 Nov 2019. London, United Kingdom, 20th Century Art: A Different Perspective, Lot number 32

Janos FAJO (1937-2018): "Pop II", 1988. Oil/canvas, 150 x 165 cm

Hammer price: Lot not sold - Starting price: € 21,022 (£ 18,000) - Estimate: € 23,358 - € 35,037 (£ 20,000 - £ 30,000)

350 000 000 – 385 500 000 azaz háromszázötvenmillió – háromszáznyolcvanötmillióöttszázezer forintos tartományban állapítható meg.

VI. Kockázatok

A nagy tételszámú műkereskedelmi vásárlások esetében a vevőnek mindig számolnia kell azzal a kockázattal, hogy amennyiben a jövőben meg kíván válni a felvásárolt műtárgyaktól azt csakis átgondoltan, előre tervezetten és semmiképp sem nagy mennyiségben tegye. **A 45 darab Fajó-alkotás értékállóságát, illetve értéknövekedését csakis az szavatolhatja, ha azokat – egy esetleges eladás mellett döntve – kis tételben értékesíti az Optimum Úri 72. Ingatlanbefektetési Korlátolt Felelősségű Társaság. A Fajó-művek esetében fennálló keresleti piac fenntartása állandó célja kell legyen a gyűjtemény tulajdonosának.** Ellenkező esetben a művek értékcsökkenése elkerülhetetlen.

Budapest, 2020. 01. 17.

Kaszás Gábor
művészettörténész, igazságügyi szakértő

1. melléklet - Fajó János válogatott kiállításai

Válogatott egyéni kiállítások

- 1968 Fényes Adolf Terem, Budapest
1970 Fészek Galéria, Budapest
1971 Galerie Minimax, Bazel
1973 Sík és térgrafikák, Petőfi Sándor Művelődési Központ, Esztergom
1974 Grafikák, BME, E-Klub, Budapest / Grafikák, Tízek Klubja, Kulich Gyula Ifjúsági és Úttörő Ház, Békéscsaba
1975 Kulturális Kapcsolatok Intézete, Budapest / Ifjúsági és Úttörő Ház, Székesfehérvár
1978 Járasi Hivatal, Encs (Bak Imrével) / Grafikai kiállítás, Vármúzeum, Gyula / Művelődési Központ, Ózd (Bak Imrével) / Kaesz Gy. Szakmunkásképző, Budapest (Segesdy Györggyel)
1979 Ifjúsági Ház, Székesfehérvár
1980 Bartók Művelődési Központ, Szeged / Kossuth Lajos Tudományegyetem aulája, Debrecen
1981 Balatonfüredi Galéria, Balatonfüred
1983 Hevesi Sándor Művelődési Központ, Nagykanizsa / Móra Ferenc Múzeum, Szeged
1985 Grafikák, Városi Művelődési Központ, Encs / Szerigrafikák, Vörösmarty Színház, Székesfehérvár / Centro Documentazione Artein, Róma
1986 Szerigrafikák, Művelődési Központ, Eger / Bástyá Galéria, Budapest
1988 Megyei Könyvtár, Békéscsaba / Grafikák, József Attila Megyei Könyvtár, Miskolc / Gouachen, Serigrafien, Galerie Eremitage, Berlin / Ostwest Galerie, Zürich (Max Billel)
1990 Retrospektív kiállítás, Múcsarnok, Budapest
1991 Farben und Formen. Malerei, Graphik, Plastiken, Magyar Kultúra Háza, Berlin
1992 Kőrösi Csoma Főiskola, Békéscsaba / Bilder, Objekte, Graphiken, Graf & Schelbe Galerie, Bazel
1993 Multiplikációk, Teleki kastély Galéria, Szirák
1994 Gouache, Graphiken, Objekte, Bilderhaus Bornemann, Lübeck
1995 1970-1995 Budapest (Harasztý Istvánnal és Hencze Tamással) / Galerie von Bartha, Bazel / Sík, tér, felület: új plasztikák, Körmendi Galéria, Budapest / Konstruktiv IV. Siedbrücke und Metallobjekte, Galerie Haslinger, Bécs
1996 Régi képek, új szobrok, Csillaghegyi Pincegaléria, Budapest / Márványplasztikák, Varázskő Galéria, Pilisvörösvár
1997 Konkrete Tendenzen, Galerie Haslinger, Bécs / Fémplasztikák, Suzuki Ház Galéria, Budapest
1998 Képek, szobrok, grafikák (Csiky Tiborral és Nádler Istvánnal), Esterházy Palota, Győr / Schöffner Múzeum, Kalocsa
1999 Die Neue, Art Fair G. Erdész+Menshikoff, Stockholm
2000 Fajó János kiállítása Virág Csabával, Kévék Stúdió Galéria, Budapest
2003 Síkplasztikák, Millenáris, Budapest / Kiállítása (Bak Imrével), A.P.A.! – Ateliers Pro Arts, Budapest
2004 A formák élete - vázlattól a megvalósulásig, Szinyei Szalon, Budapest
2007 A tárgytól a formáig 1950–65, Fény Galéria, Budapest
2008 Körök három dimenzióban, MONO Galéria, Budapest
2008 Ellipszisek, Kévék Stúdió Galéria, Budapest
2009 Sztanyomatok, szobrok, Nemzetközi Modern Múzeum, Hajdúszoboszló
2009 Feketén Fehéren, Vince Galéria, Budapest
2009 Reliefs and paintings, Galeria Komart, Bratislava
2010 Feketén Fehéren, MTA Regionális Kutatások Központja, Győr
2010 Unikát és Multiplikák, Prestige Galéria, Budapest
2010 Feketén Fehéren, Jankay Galéria, Békéscsaba

2010 Reliefs and paintings, Galeria Komart, Bratislava
 2011 Válogatás egy életműből, Munkácsy Mihály Múzeum, Békéscsaba
 2011 Black and White, Galéria Komart, Bratislava
 2012 Objekte und Malerei, Gallery Komart, Berlin
 2013 Werke Konkreter Kunst, Stiftung für Konkrete Kunst Roland Phleps, Freiburg
 2016 Szabad forma. Veszprém, Vass-gyűjtemény
 2018 Fekete-fehér. Budapest, Deák Erika Galéria

Válogatott csoportos kiállítások

1962 9. Magyar Képzőművészeti kiállítás, Műcsarnok, Budapest
 1963 Fiatal Képzőművészek Stúdiójának IV. kiállítása, Ernst Múzeum, Budapest
 1964 Fiatal Képzőművészek Stúdiójának V. kiállítása, Ernst Múzeum, Budapest / Fiatal Képzőművészek Stúdiójának kiállítása, Zágráb; Belgrád
 1965 10. Magyar Képzőművészeti kiállítás, Műcsarnok, Budapest / Internationale Graphik Ausstellung, Lipcse
 1966 Stúdió '66, Ernst Múzeum, Budapest / Balatoni Nyári Tárlat, Balatoni Múzeum, Keszthely
 1967 IV. Országos Grafikai Biennálé, Miskolci Galéria, Miskolc
 1968 In memoriam Kassák, Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár
 1969 G. Mladossy, Varsó / In memoriam Kassák, Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen / Kassák Lajos Művelődési Ház, Budapest / Magyar művészet 1945–1969, Műcsarnok, Budapest / Hommage à Victor Vasarely, Fészek Klub, Budapest / Kortársaink (Attalai Gábor, Bak Imre, Fajó János, Hencze Tamás, Keserü Ilona, Lantos Ferenc, Molnár Sándor, Nádler István), Fészek Klub, Budapest
 1970 Mozgás '70, Janus Pannonius Múzeum, Pécs / Új geometrikus és strukturális törekvések, József Attila Művelődési Központ, Salgótarján / Kinetika és geometria, Fészek Klub, Budapest / Wystawa grupy artystów Węgierskich, Biuro Wystaw Artystycznych, Poznań / Łódź / M. Pomorza Zachodniego, Szczecin / VI. Grand Prix International d'Art Contemporain de la Principauté de Monaco, Hall de l'Exposition, Palais des Congrès, Monte-Carlo / Ungarische Künstler (Attalai Gábor, Bak Imre, Csiky Tibor, Fajó János, Hencze Tamás, Lantos Ferenc, Nádler István, Szatmári) Kunstverein, Oldenburg
 1971 III. Országos Képzőművészeti Biennálé, Tudomány és Technika Háza, Pécs / Új művek, Műcsarnok, Budapest / Sechs Ungarische Künstler zum ersten mal in Wien (Bak Imre, Fajó János, Hencze Tamás, Nádler István, Pauer Gyula, Tót Gábor), Galerie im Griechenbeist, Bécs / Kortársaink: Tíz ország fiatal képzőművészeinek grafikái, Fészek Klub, Budapest
 1972 Mladi umetnici iz Budimpeste, Likovni Salon, Újvidék / Modern grafika, Tudomány és Technika Háza, Pécs / Ungarische Avantgarde '72, Kunstverein, Kaponier Vechta, Oldenburg
 1973 Kopernikus emlékkiállítás, Budapesti Műszaki Egyetem / Aspekten van hadendaagse Hongaarse Kunst, Utrecht / Ungarische Künstler '73. Acht Konstruktivisten, Kunstverein, Frechen / Konstruktív tendenciák a magyar művészetben, Dalles Terem, Bukarest / Werke der VIII. Internationalen Malerwochen in der Steiermark, Neue Galerie am Landesmuseum Joanneum, Graz
 1974 L'Art Hongrois du XXe Siècle. Válogatás a pécsi Modern Magyar Képtár anyagából, Palais du Rhin, Strasbourg / 5. Nemzetközi Grafikai Biennálé, Krakkó / Künstler machen Fahnen, Forum Kunst, Rottweil / Ungarische Kunst '74, Kunstverein, Oldenburg / 9. International B. of Prints, Tokió / Intergrafik '74, Katowice / 1. International Grafik Biennálé, Segovia
 1975 X. Internationalen Malerwochen, Neue Galerie, Graz / Neue Ungarische Konstruktivisten, Kunstmuseum, Bonn / XI. Nemzetközi Grafikai kiállítás, Moderna G., Ljubljana / 1. Grafika Creativa Suomi, Alvar Aalto Múzeum, Jyväskylä
 1976 V. Országos Képzőművészeti Biennálé, Pécs / Modern grafika, Janus Pannonius Múzeum Modern Képtár, Pécs; Kaposvár; Békéscsaba; Miskolc; Szekszárd / Pesti Műhely (Bak Imre, Fajó János, Hencze Tamás, Keserü Ilona, Mengyán András, Nádler István), Budapest / Munkácsy Mihály Múzeum, Békéscsaba / Színes sokszorosítás, Józsefvárosi Galéria, Budapest / Ungarische avantgarde, Galerie von Bartha, Bazel / Győri Művésztelep, Rába Művek, Győr / Nemzetközi Grafikai Bemutató, Kalifornia
 1977 Fa és környezet, Kossuth Múzeum, Cegléd / Műhely-Budapest. Grafika, képzőművészet, Ifjúsági Ház, Pécs / Modern grafika '76, Színház téri Kiállítóterem, Pécs / Új konstruktivisták, Színház téri

Kiállítóterem, Pécs / A Győri Művésztelep 8. kiállítása, Xantus János Múzeum Képtára, Győr /
 Fémplasztikai szimpozion, Rába Művek, Győr / Magyar művészet, Kunsthalle, Düsseldorf / Museum
 der Stadt, Solothurn; Schubladenmuseum für moderne Kunst, Zürich / Szimpozionok '76. Józsefvárosi
 Kiállítóterem, Budapest

1978 / Hongaarse Konstruktivistische Kunst 1920–1977, Kruithuis, Amszterdam / Tízéves a szimpozion-
 mozgalom, Józsefvárosi Kiállítóterem, Budapest / Budapesti Műhely Alkotócsoporth kiállítása (Bak Imre,
 Fajó János, Hencze Tamás, Keserü Ilona, Mengyán András, Nádler István), Járasi Művelődési Központ,
 Dorog / Rába '78. A Győri Művésztelep szobrászainak kiállítása, Műcsarnok, Győr / 7. Nemzetközi
 Grafikai Biennálé, Krakkó / 4. Norske Internasjonale Grafikk Biennálé, Fredrikstad

1979 Ungarische Konstruktivistische Kunst 1920–1977, Kunstverein, München / Fa és környezet, Kossuth
 Múzeum, Cegléd / Dimenziók, Katona József Múzeum, Kecskemét / VI. Országos Kisplasztikai Biennálé,
 Pécsi Galéria, Pécs / Utcabútorok, Józsefvárosi Kiállítóterem, Budapest

1980 / Tendenciák, 1970–1980, Geometrikus és strukturális törekvések, Óbuda Galéria, Budapest /
 XXXIX. velencei biennále, Velence / Ungarsk Konstruktivisme, Henie Onstad Kunstsenter, Hovikodden;
 Nordjyllands Kunstmuseum, Aalborg

1981 Nyitás I, Fészek Galéria, Budapest / Pesti Műhely 1974–1981, Pécsi Galéria, Pécs / XX. sz.-i
 művészet Pogány Zsolt gyűjteményében, Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár / VII. Országos
 Kisplasztikai Biennálé, Pécsi Galéria, Pécs / Ungersk Konst 1905–1980, Liljevalchs Konsthall, Stockholm
 / Ungarske Konstruktivister, Kunstmuseum, Göteborg / The constructivist heritage, The Art Gallery at
 Harbourfront, Toronto

1982 Fekete-fehér (Bak Imre, Csiky Tibor, Fajó János, Gulyás Gyula, Harasztly István, Hencze Tamás),
 Műcsarnok, Budapest / Artisti Ungheresi, G. d'arte San Carlo, Nápoly

1983 Új művészetért 1960–1975, Bartók Béla Művelődési Központ és Móra Ferenc Múzeum, Szeged /
 Kupola Galéria, Szeged / Meditáció II., Bartók 32 Galéria, Budapest / Pesti Műhely 1974–1983,
 Józsefvárosi Galéria, Budapest

1984 15 éves a Győri Művésztelep, Xantus János Múzeum, Győr / Józsefvárosi Galéria (Bak, Bányász,
 Fajó, Dargay, Hencze, Jovánovics, Somfai, Trombitás), Budapest / Centro Documentazione Edizioni
 Arte, Róma

1986 Aspekter ungarischer Malerei der Gegenwart, Stadthalle, Hagen

1987 Régi és új avantgárd (1967–75). A huszadik század magyar művészete, Csók Képtár,
 Székesfehérvár / De Constructie. Constructivistische tendensen in de hedendaagse Hongaarse Kunst,
 M. Fodor, Amszterdam / Aspekter ungarischer Malerei der Gegenwart, Erholungshaus der Bayer AG.,
 Leverkusen; Stadthaus-Galerie, Münster

1988 Tavasz Tárlat, Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége, Műcsarnok, Budapest

1989 Meditáció VI., Bartók 32 Galéria, Budapest / Szimmetria és aszimmetria, Magyar Nemzeti Galéria,
 Budapest / Konstruktive Druckgraphik aus Ungarn, Kunstverein, Passau / Madarské výtvarné umení XX
 století (1945–1988), Národní G., Prága / Magyar konstruktivizmus, Magyar Kultúra Háza, Berlin;
 Kunstmesse, Bazel (Műgyűjtők Galéria)

1990 Mozgás '70–90, Janus Pannonius Múzeum, Modern Képtár, Pécs

1991 Hatvanas évek. Új törekvések a magyar képzőművészetben, Magyar Nemzeti Galéria, Budapest /
 Meditáció VII., Bartók 32 Galéria, Budapest

1992 Hungarica-Arte ungherese degli anni 80 e sue origini, M. d'Arte Moderna, Bolzano

1993 Kortárs képzőművészet Magyarországon. Art MADI, Műcsarnok, Győr

1994 Szabad geometria az absztrakt művészetben. MADI, Kassák Lajos Emlékmúzeum, Budapest / A
 80-as évek – Képzőművészet, Ernst Múzeum, Budapest / Art Cologne, Kövesdy Galéria, New York;
 International Kunstmarkt, Köln

1995 Szabad geometria, Kassák Lajos Múzeum, Budapest / Budapest 1970–1995, Galerie von Bartha,
 Bazel / Láthatatlan, Műcsarnok-Palme Ház, Budapest / Projekt 30 x 30. Konkrete Kunst International,
 Stedelijk M., Amszterdam / Art Basel Galerie von Bartha, Bazel / Jeder Meter für die Kunst, Hünfeld /
 Art Cologne, Kövesdy Galéria, New York

1996 Hommage à Kassák, Kassák Lajos Emlékmúzeum, Budapest / Art Cologne, Galerie Erdész-
 Menshikoff, Köln / Art Cologne, Kövesdy Galéria, New York; Köln / GeoGrafie-GeoMetrie, Albertina,

Bécs / A László Károly-gyűjtemény, Műcsarnok, Budapest / MADI 50. 1946–1996, Centro de Exposiciones y Congresos, Zaragoza / A művészetén túl, Ludwig Múzeum, Budapest

1997 Olaj/vászon, Műcsarnok, Budapest / Kunst im Ost Europa, Kunstmuseum, Bochum / Konstruktív törekvések Kassáktól napjainkig, BAUMAX, Budapest / Chefs-d'oeuvre de la peinture et sculpture contemporaines hongroises, WPO Székház, Genf

1998 Rejtett kincsek. Vass László gyűjteményéből, Janus Pannonius Múzeum, Pécs / Kunst von Dach, Kunstwerkstatt Kaserne Basel, Bazel / Euro-MADI fesztivál. Párizs-Győr-Budapest, Városi Múzeum, Győr.

2006 Szín-tér-mozgás: Bak Imre, Fajó János, Haász István, Harasztý István, Hetey Katalin, Konok Tamás kiállítása, Vadnai Galéria, Budapest

2007 Hommage à Kassák Lajos: válogatás a Mobil Madi Múzeum anyagából, Borsos Miklós Múzeum, Győr

2007–2008 Három mappa – tizenkét művész – nemzetközi grafikai kiállítás, Fény Galéria, Budapest

2008 X. Állami Művészeti Díjazottak kiállítása, Magyar Alkotóművészek Háza (elődje: Olof Palme Ház – Millennium Szalon), Budapest

2011 Constructivist: MADI artists from East-Central Europe. Fajó János, Vjacsiszlav és Anna Kolejcsuk, valamint Saxon-Szász János közös kiállítása, Museum of Geometric and MADI Art, Dallas

2019 Mértankapszula. Békéscsaba, Munkácsy Mihály Múzeum, Jankay és Kolozsváry-Teván Terem